

מגדל עדר

המקום - "מגדל עדר", נזכר בתורה בעיתוי מיוחד.

כאשר יעקב חוזר מבית לבן לביתו אשר בחברון מתרחש אסון בדרך:

"ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם".

(בראשית ל"ה, יט)

כאשר שרה אימנו, אשת אברהם העברי, נפטרה, התורה סיפרה לנו על המספד, הבכי וקניית אחוזת הקבר במערת המכפלה (בראשית כ"ג).

מה מספרת לנו התורה על האבל של יעקב לאחר מות רחל?

"...ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם ויצב **יעקב** מצבה על קבורתה... ויסע

ישראל ויט אהלה מהלאה **למגדל עדר**".

(בראשית ל"ה, יט-כא).

יעקב מבצע פעולות שגרתיות לאחר מותו של אדם, הוא קובר ומקים מצבה.

לשם מה מספרת לנו התורה על נסיעתו של יעקב? על יעד נסיעתו? היכן נמצאת "מגדל עדר"? איזו חשיבות יש למקום זה, שהתורה מוצאת לנכון לספר לנו שיעקב נסע לשם בשעת אבלו הקשה?

תרגום יונתן בן עוזיאל מפרש במקום:

"מגדל עדר - אתרא דמתמן עתיד דאתגלי מלכא משיחא בסוף יומיא".

פירוש הדבר, "מגדל עדר" - מקום שממנו יתגלה מלך המשיח בסוף הימים. מגדל עדר הינו מקום בעל חשיבות רבה לימות המשיח, בתקופת הגאולה לעם ישראל. לכן נקרא כאן יעקב בשם "ישראל" - "ויסע ישראל". יעקב בעומק יגונו ואבלו, נוסע למקום שם יתנחם בגאולת ישראל ובביאת המשיח, שלאישתו רחל יש השפעה גדולה בבואו, שכן קיימת ההבטחה האלוקית:

"כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' ושבו

מארץ אויב. ויש תקוה לאחריהך נאום ה' ושבו בנים לגבולם".

(ירמיהו ל"א, טו-טז)

וכדברי מרן הרב קוק זצ"ל:

"ואז נמאסת הגלות לגמרי והרי היא מיותרת והאורה הכללית חוזרת היא

להיות נובעת... ואורו של משיח המקבץ נדחים מתחיל להופיע וקול בכי

תמרורים של רחל המבכה על בניה מתמתק ע"י שפעת תנחומים של "מנעי קולך מבכי..."

(אורות ארץ ישראל ג')

תפילת האבות לא מועילה לקיבוץ הגלויות ולגאולה השלימה, שכן באו האבות לפני הבורא והשיב להם: "גזירה היא מלפני".

מה מועיל? זכותה של רחל מועילה! תפילותיה ובכיה של רחל יועילו לקיבוץ גלויות. "מיד" התגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: "בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומם" (פתיחתא למדרש איכה).

מקור השם "מגדל עדר"

שני הסברים בהבנת שם המקום "מגדל עדר", ולשניהם קשר לימות המשיח:

א. "מגדל עדר" - מגדל שסביבו מתקבצים העדרים לאחר שהיו פזורים בשדות מרוחקים.

כידוע, אחד מסימני הגאולה הוא קיבוץ הגלויות:

"...ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך... אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך והביאך ה' אלוקיך אל הארץ..."

(דברים ל, ג-ה)

וכן אומר הנביא ירמיהו:

"שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק, ואמרו מְזַכָּה ישראל יקבצנו, ושמרו כרעה עדרו".

(ירמיהו ל"א, י)

וביחזקאל נאמר:

"ולקחתי אתכם מן הגוים, וקבצתי אתכם מכל הארצות, והבאתי אתכם אל אדמתכם".

(יחזקאל ל"ו, כד)

ימות המשיח, לפי זה, יהוו כמגדלור, סביבו יתקבצו פזורי ישראל מכל הגלויות.

ב. "מגדל עדר" - מלשון העדר חיסרון.

אחד מסימני משיח הוא - "והאמת תהא נעדרת" (סוטה מט:). ישנם שני פרושים להבנת הענין:

1. פירוש על פי הפשט, האמת תהא חסרה. ואילו השקר, הצביעות והציניות יגיעו לשיאים שלא נראו קודם.
2. האמת תהא עדרים עדרים, כדברי הגמרא בסנהדרין:

"מאי "ותהי האמת נעדרת" (ישעיהו נ"ט, טו) אמרי דבי רב: מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה".

(סנהדרין צז.)

כל קבוצה, כל מפלגה, כל חוג וכל אדם יחשבו שהאמת נמצאת רק אצלם ורק הדרך שלהם היא האמיתית והבלעדית, ואילו כל הדעות האחרות הן פסולות ומסוכנות¹. כידוע יש רק אמת אחת. על כן המשיח בהופיעו יסיר את המסווה מעל כל הדעות המשובשות ויגלה רק את האמת האחת והיחידה בעבודת ד': "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא" (ישעיהו ב, יא), "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה י"ב, ט). זאת אומרת, שהמשיח יבוא ויורה לנו את הדרך האמיתית והיחידה, שבה ראוי להאמין בו ולעבדו. וזאת כוונת השם "מגדל עדר" בירור האמת האלוקית כאותו מגדל הבולט ומקובל על הכל וכל העדרים מקבלים את מרותו.

"מגדל עדר" - במשנה

אלו דברי המשנה בשקלים:

"בהמה שנמצאת מירושלים ועד למגדל עדר, זכרים - עולות, נקבות - זבחי שלמים".

(שקלים פרק ז' משנה ד)

לפי הסברנו, ששם המקום - "מגדל עדר" מסמל את ימות המשיח, נמצא, לפי משנה זו, קשר הדוק בין ירושלים ובין ימות המשיח. בימות המשיח "הבהמה" החומרית, מתוך קרבתה לירושלים, למרכז הרוחני ולמקום השראת השכינה, תעלה בדרגת קדושה כפי שמבטיח הנביא:

"ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה'... והיה כל סיר בירושלים וביהודה קדש לה' צבאות..."

(זכריה י"ד, כ-כא)

"מצילות הסוס" וה"סיר", הם דברים חומריים ביותר, ובהיותם קשורים לירושלים הופכים להיות קודש לה' בדיוק כמו שהציץ של הכהן הגדול קדוש לה'.

"מגדל עדר" - במדרש

וכך מסופר ב"אבות דרבי נתן":

1. ע"פ "דברי שאול" (לבעל שו"ת שואל ומשיב) על סנהדרין - מובא ב"מרגליות היס".

"מעשה ברבי שמעון בן אלעזר שבא ממגדל עדר מבית רבו, והיה רוכב על החמור ומטייל על שפת הים. ראה אדם אחד שהיה מכוער ביותר. א"ל: ריקה, כמה מכוער אתה, שמא כל בני עירך מכוערין כמותך. א"ל: ומה אעשה, לך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית. כיון שידע רבי שמעון שחטא ירד מן החמור והיה משתטח לפניו. אמר לו: נענית לך, מחול לי. אמר לו: איני מוחל לך עד [שתלך] לאומן שעשאני ותאמר כמה מכוער כלי זה שעשית. רץ אחריו שלשה מילין. יצאו אנשי העיר לקראתו. אמר לו: שלום עליך רבי. אמר להם: למי אתם קוראים רבי. אמרו לו: למי שמטייל אחריך. אמר להם: אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל. אמרו לו: חס ושלום, ומה עשה לך. אמר להם: כך וכך עשה לי. אמרו לו: אף על פי כן מחול לו. אמר להם: הריני מוחל, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן".

(אבות דר' נתן פרק מ"א)

רבי שמעון בן אלעזר חזר מרבו אחרי שלמד ממנו על ימות המשיח, כפי שנרמז במילים "מגדל עדר". הוא שמח על שלא יהיה עוד שיעבוד מלכויות, ועם ישראל יהיה עליון על כל גויי הארץ - כל זה לפי ההבטחות האלוקיות המיועדות לתקופה זו.

והנה להפתעתו הוא רואה, שמבחינת המעשים והאמונה, הדור הוא "מכוער ביותר". דור שרבים בו עוברי עבירה, דור ש"החוצפה יסגא", ו"אנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו" - תלמידי חכמים שבאותו דור - נרדפים (סוטה מט:).

רבי שמעון בן אלעזר כעס והתלונן על הניגוד התהומי וחוסר ההתאמה, בין הדור ובין המעמד הגדול של התקופה. א"ל אותו דור: "לך לאומן שעשאני". הדור הגיע למצבו הירוד בגלל ההשגחה האלוקית אשר "קורא הדורות מראש" (ישעיהו מ"א, ד). מסובב הסיבות, הביא אותו לכך. כיעורו של הדור נגרם ע"י השוּאָה, שגרמה לחלק מהאנשים לשאול שאלות קשות על ההשגחה האלוקית, וע"י גלות של אלפיים שנה, שבהם הושפע הדור מהגויים שגרו בשכנותם.

יוצא, שדבריו של רבי שמעון בן אלעזר מבטאים ערעור על הנהגת ה' בעולם. יש לו שאלות, תמיהות ובקורת על הסדר האלוקי. רק כאשר הבין שטעה בביקורתו, ביקש סליחה מאותו דור.

הבנת הסדר האלוקי

המהר"ל מרגיע את הספקנים אשר תוהים על הנהגת ה', ומקיש מגאולת מצרים לגאולה האחרונה.

שואל המהר"ל "בגבורות ה'²", מדוע נקרא "ליל הסדר" בשם זה? ועונה המהר"ל, שכמו שיש לעולם הטבע סדר מסודר נוהג עפ"י טבעו, כך גם יש לנסים סדר.

שוטרי בני-ישראל התלוננו לפני משה ואהרן מבשרי הגאולה. ומשה בא בתלונה לקב"ה:

"ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך".

(שמות ה, כ"ג)

וב"ה, עם ישראל זכה בגאולה שהגיעה בזמנה עפ"י הסדר האלוקי. יציאת מצרים - "האביב של העולם כולו"³ - נערכה בסדר מופתי, שלאחר מעשה נאמר בו: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (שמות י"ד, לא).

גאולת העתיד, גם היא מסודרת ע"פ סדר אלוקי. לפי תוכנית השלבים של הגאולה הכל יבוא על מקומו בשלום.

כל מה שנראה כאי-סדר וכנסיגה, לפי ההבנה האנושית שלנו בהווה, בעתיד לבא בראיה כוללת נראה ונבין שלמעשה הכל מכוון לגאולה, וגם הירידות הם לצורך עליה.

וכך מובן הפסוק:

"קול צפיד נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

(ישעיהו נ"ב, ח)

בימות המשיח נתעלה ונראה את הדברים מלמעלה, בראיה כוללת וברורה. ואז נכוון את הראיה שלנו לראיה האלוקית ולא יהיו לנו ספקות ואי הבנות. הכל יהיה ברור ומובן.

הסתירה בין ההתקרבות לימות המשיח ובין המציאות הקשה, נרמזת ב"שיר השירים":

"שימני כחותם על לִבְךָ כחותם על זרועך...".

(שיר השירים ח, ו)

מסביר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל (בשיחות בע"פ), שבהסתכלות על החותמת לפני החתימה רואים ציורים לא מובנים, אותיות הפוכות ואי-סדר גדול. אך לאחר שחותמים ומרימים את החותמת הכל משתלב להרמוניה אחת: האותיות נראות ישרות

2. הקדמה שניה הוצאת תשל"א עמ' ז'.

3. "מגד ירחים", פתגמי מרן הרב קוק זצ"ל לחודשים.

ויפות, ומקבלות משמעות ותוכן. אנו נמצאים במצב שלפני הרמת החותמת, ונראה לנו שהאותיות הפוכות. במקום להתקדם בתהליך הגאולה אנו חושבים שאנו הולכים ומתרחקים ממנה. זה קורה בכל הבחינות, גם הרוחניות-מוסריות, וגם ביחסנו עם העמים הקרובים. אך אנו מאמינים שבקרוב מאוד, הקב"ה ירים את החותמת ויתגלה שכל מה שנראה הפוך, למעשה הכל משתלב יחד ומקרב אותנו אל השלמות.

עלינו לנסות להבין כיצד זה המעוררים לבנין הארץ באו דווקא מחוגים מתבוללים ורחוקים מהיהדות. היינו מצפים שאנשים, ששיבת ציון קרובה לידם ושגורה בפיהם שלוש פעמים ביום, הם יהיו המעוררים לבנין הארץ, ומחוללים את גאולתה.

אומרת הגמרא בחולין :

"אמר רב ביבי בר אבבי והוא דיתיב אמידי ועביד שרקרק, וגמירי, דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא. שנאמר: "אשרקה להם ואקבצם" (זכריה י, ח)".

(חולין סג.)

ישנו עוף ששמו שרקרק, ובדרך כלל הוא עומד על חפץ. אם נראה אותו עומד על האדמה ללא כל חציצה, הרי זה סימן לקיבוץ גלויות ולביאת המשיח. לפי דברי הגמ' עוף טמא - שרקרק, יקדים את בוא המשיח.

מוסיף ומסביר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל (בשיחות לספר בראשית), שהעוף המסמל ומבשר את בוא הגאולה הוא עוף טמא, והדבר בא ללמדנו כי מבשרי הגאולה "יהיו אינשי דלא מעלי". אי"כ הדבר מוכיח, שמדובר בתכתיב אלוקי, שלנו לדור, אין כל נגיע בו (ראה "אם הבנים שמחה" פרק ב' מהדורת פרי הארץ עמ' קכ"א).

נשאלת השאלה מדוע בוחר הקב"ה דווקא בהם, באנשים שאין להם מעלה, לתהליך כ"כ מרכזי וחשוב?

אומר ר' יהודה הלוי בספר ה"כוזרי":

"אמר החבר: כן הכרם זה שאתם אומרים, שמצליח בו הכרם אילו לא היו נוטעים בו הגפנים ועובדים העבודה הראויה להם, לא היה עושה ענבים. והמעלה המיוחדת הראשונה היא לעם שהוא סגולה ולב כאשר זכרתי, ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעבודה לכרם, אבל לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין האלקי בבלעדי המקום הזה, כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבלעדי ההר הזה".

(מאמר ב, יב')

ועל כך מוסיף מרן הרב קוק זצ"ל ומסביר, שהקשר בין עם ישראל וארץ ישראל איננו "רק בתור אמצעי למטרה", "קנין חיצוני לאומה", אלא "חטיבה עצמותית קשורה בקשר חיים עם האומה" (אורות ארץ ישראל א'). קשר טבעי הוא קשר אמיתי פנימי, אינסטינקטיבי, כמו האינסטינקט הטבעי שיש ליונים השבות אל השובך: "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם" (ישעיהו ס, ח). היונה חוזרת לשובך גם אם נרחיק אותה למרחק של עשרות ומאות קילומטרים.

כך גם קיים בעם ישראל קשר עמוק לארץ, וגם אם הרחיקו אותו למרחקים גדולים, וגם אם הרחיקו אותו לשנים ארוכות, בתוך הלב פנימה בוערת השאיפה לציון. וקשר זה הוא טבעי גם בלי לימוד תורה, גם בלי קיום מצוות.

כמובן, שככל שמרבים בלימוד תורה וקיום מצוות הרי שהקשר הולך ומתעצם, הולך ומתחזק.

לכן, אותם אנשים הרחוקים מתורה ומצוות התעוררו לציון בקשר טבעי, ללמדנו, שמקומו הטבעי של עם ישראל הוא בא"י, ואחרי ההתעוררות הזו יש מקום לחזק את תחיית הקודש:

"ובהר ציון תהיה פליטה והיה קִדְשׁ..."

(עובדיה א, יז)

וכדברי הנביא יחזקאל:

"ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם".

ורק אח"כ כתוב:

"וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם... ונתתי לכם לב

חדש... והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר".

ורק אז מבטיח הקב"ה:

"ואת רוחי אתן בקרבכם, ועשיתי את אשר **בחקי תלכו ומשפטי תשמרו**

ועשיתם".

(יחזקאל ל"ו, כד-כו)

ראשית, עלינו לחזק את השיבה לארץ ובכך להנצל מהגוים, גם אם אנחנו לא מושלמים ועדיין אנחנו "מלוכלכים" מהשפעתם. ורק אח"כ "והיה קודש", רק אח"כ הקדושה תלך ותתגבר.

יעקב הולך ל"מגדל עדר" כדי להתנחם ולהתחזק בשעתו הקשה.

גם אנחנו בשעתנו הקשה נתחזק בהליכה לאורו של "מגדל עדר" בשימנו מבטחנו בבורא עולם, ואורו של משיח יתגלה במהרה.

